

Nyvall

En kyrkoherde på Sollerön med internationella utblickar.

Mellan 1922 och 1929 var Johannes Nyvall kyrkoherde på Solllerön, Sofia Magdalena församling. Nyvall fick de flesta rösterna vid valet den 16 oktober 1921 och blev utnämnd till tjänsten den 5 november 1921. På den tiden skedde fortfarande tillträde av tjänster den 1 maj alltså vid ecklesiastikårets början, en tid som passade bra i det gamla agrarsamhället. 1 maj som tillträdesdag upphörde 1927, så när Nyvalls efterföljare på Sollerön tillträdde sin tjänst hade detta redan upphört.

En erfaren och unik präst som kyrkoherde på Sollerön.

I åtminstone två avseenden var Nyvall unik när han kom till den vackra ön i Siljan. Det ena var den frikyrkliga miljö han växte upp i och det andra hans egen tjänstgöring som präst i norra Amerika.

Nyvall var visserligen inte unik för att han växte upp i frikyrkofamilj. det har många andra präster också gjort genom åren. Men han var lite speciell därför att hans familj var så framträdande i Missionsförbundssammanhang.

Johannes Nyvalls värmländska familj.

Johannes Alfred Nyvall föddes den 12 mars 1861 i Vall, Karlskoga, i Värmland. Föräldrarna var Carl Johan Nyvall och Anna Margareta Moberg. Namnet Carl Johan Nyvall var stort i nyevangeliska sammanhang på 1800-talet. Han var en aktad ledare och predikant inom den nyevangeliska rörelsen, som 1878 splittrades genom att de mest fientligt inställda mot Svenska kyrkan bröt sig ur och bildade Svenska Missionsförbundet. Kvar blev egentligen bara EFS, Evangeliska Fosterlandsstiftelsen.

Trots faderns starkt frikyrkliga förankring hade modern, Anna Margareta Moberg, hela livet en medvetet kyrklig förankring.

I den från början enade nyevangeliska rörelsen var Carl Johan Nyvall en stark företrädare. Efter hand började rörelsen bli alltmer separatistisk, alltså man ville sköta sig mer och mer själva och få en lösare bindning till Svenska kyrkan, Det började med separata nattvardsgångar ledda av så kallade ”väckta” präster. Alltså präster som accepterades av de nyevangeliska utifrån deras särskilda krav. Snart började man bilda nattvardsföreningar. I allt detta var Carl Johan Nyvall en stark ledare för de nyevangeliska och en stor auktoritet för dem. Denna process var de första stegen på vägen att bilda ett frikyrkosamfund. Johannes Nyvall föddes som nummer fyra i en stor syskonskara. Det äldsta barnet, en flicka dog redan som spädbarn 1856. Nästa barn var också en flicka, Maria, kallad Maja, hon föddes 1857 och dog också som liten. Det tredje barnet var Carl Johan, född 1859, som blev folkskollärare i Nora och dog 1926.

Nästa barn i syskonskaran blev den mest namnkunniga av dem alla, nämligen David, född 1863. Han tog studenten 1882 efter studier i Västerås. Fadern var ganska bekymrad om sin sons andliga väl, eftersom han ansåg honom vara väl ”världslig” under sin studenttid. I sina brev hem vittnade sonen ofta om svårigheterna att hålla fast vid den tro han mött i hemmet. Pappan bad ständigt för sonen, som så småningom emigrerade till Amerika. Där blev han snart lärare vid Chicago Theological Seminary, där pastorer utbildades. Så småningom blev han knuten till North Park College i Chicago, vilket tillhörde Missions Covenant Church, Svenska Missionsförbundets avläggare i Nordamerika. Där blev han en av de ledande företrädarna vid uppbyggnaden av detta kyrkosamfund i USA. Som ett bevis på hans betydelse i Amerika kan nämnas att en doktorsavhandling i Uppsala om David Nyvall utkom 1996. Den skrevs av amerikanen Scott E. Ericson och har titeln *David Nyvall and the Shape of an Immigrant Church*.

Nästa barn var Hanna Paulina, född 1865, som jag inte har några personliga uppgifter om. Så kom Anna 1867, också hon ovanlig på många sätt. Hon var musikalisk och blev så småningom missionsförsamlingens organist hemma i Karlskoga. Hon utbildades till lärare men längtade efter att få gå ut på missionsfälten. Efter missionsutbildning kom hon som missionär till Kongo i Afrika. Hon gifte sig också med en missionär, som dock snart avled i det för svenskarna osunda klimatet. Anna gifte om sig med en annan av Missionsförbundets missionärer. Vid sidan av den vanliga tjänsten redigerade Anna musiken till Kongomissionens sångbok och författade själv ett stort antal sånger. Hon skrev också läroböcker för missionsarbetet. Anna gifte sig en tredje gång, nu med en engelsk baptistmissionär. Hon avled 1947. Så föddes återigen en dotter 1869 i hemmet i Vall. Denna dotter avled dock inte så långt efter födelsen. Nästa barn var dottern Naemi, född 1870, som även hon så småningom emigrerade till Amerika, där hon dog i Chicago 1930.

Johannes Alfred Nyvall

Bakgrunden i Sverige före USA-tiden.

Johannes Nyvall var ytterst livlig som barn. Man sade i hemmet, att han var en riktig "skrikhals". Han har själv berättat i brev till den yngre brodern David, att fadern brukade ta med honom på sina många resor. Dels ville han befria hemmet på Vall från den livlige Johannes för en tid, och dels ville han ge pojken goda intryck och spännande upplevelser. Johannes nämner i ett av sina brev att det inte fanns en enda församling i Värmland som han inte besökt i sällskap med sin far.

I juni 1882 avlade Johannes folkskollärarexamen i Karlstad. Hans första lärartjänst blev i Jönköping, där han var 1884-1887. Därefter blev han föreståndare för Kristinehanns praktiska skola mellan 1888 och 1892. Denna skola ägde han själv och drev den med vissa ekonomiska problem. Detta var en ständig källa till oro för fadern, som bekymrades för sonens affärer. Fadern oroade sig även för sonens andliga utveckling och tyckte att han inte var tillräckligt ödmjuk. Ständigt bad fadern för sonen om att han av omständigheterna skulle bli mer ödmjuk.

Faderns oro gällde även sonens äktenskap. Johannes gifte sig nämligen 1884 med Augusta Rådberg, som emellertid dog redan 1892. Hustrun var sjuklig, vilket återverkade på hennes humör. Det sades i familjen, att hon var "grälsjuk och

elak”. Johannes och Augusta fick två söner tillsammans. Det var Ragnar, som blev ingenjör i USA, samt Yngve som blev läkare i USA.

Efter hustruns död kom en tung och svår tid för Johannes Nyvall. Förutom sorgen hade han de ekonomiska bekymren för skolan att tänka på. Allt förändrade honom. Fadern såg olyckorna som ett resultat av ett liv utan bön och Guds ord. Enligt fadern blev sonen nu mer ”tuktad i sitt sinne och kunde lättare tygla och behärska sig”. Pappan menade, att denna utveckling var ett resultat av alla böner för sonen.

Omständigheterna ledde nu Johannes till att fatta beslut om emigration till USA. Den senaste tiden i Sverige hade varit så tung, att tankarna på emigration kändes som en befrielse.

Men han måste redan nu ha brottats med tankar på att läsa till präst, vilket säkert inte var i linje med faderns tankar för honom. Däremot var han kanske påverkad av moderns kyrklighet. Emigrationen skedde 1892, alltså samma år som hustrun dog.

Tiden i Amerika.

Det är ändå märkligt, att Johannes med denna massiva bakgrund av nyevangelism och Svenska Missionsförbundet, nästan omgående efter ankomsten till USA beger sig till Rock Island i Illinois, som var den svenska lutherska kyrkans centrum där. Kanske gör han det lite i protest mot sin uppväxt på Vall och hemmets starka religiösa präglning. I Rock Island fanns den svenska lutherska kyrkans lärdomscentrum och prästutbildning i Amerika. Den svenska lutherska kyrkan i USA var Augustanasynoden, som i Rock Island drev Augustana College och Augustana Teologiska Seminarium. Det sistnämnda var utbildningsanstalten för de blivande prästerna inom synoden.

Här började Johannes Nyvall nu läsa, först på Augustana College och därefter på Seminariet. Det skulle ha varit intressant att höra faderns kommentarer, när han meddelade hemmet att han nu börjat på prästutbildning i Rock Island.

Rock Island är en vacker plats, som var ännu vackrare på Nyvalls tid. Från den tiden finns ett par berömda tavlor av kända svensk-amerikanska konstnärer. Där ser man den vackra platsen för Augustana College, ganska nära Mississippifloden. Men idag är hela utrymmet mellan campus och Mississippi bebyggt med industribyggnader. Skönheten kan även idag upplevas, och Augustana College campus är mycket naturskön.

Många svenskar gjorde likadant som Nyvall och började läsa vid Augustanas College med målet att bli präster vid Augustanaseminariet. Framlidne historieforskaren Sten Carlsson i Uppsala menar, att Augustanasynodens utbildning blev en genväg till tjänst i Svenska kyrkan för många bondsöner och fattiga

landsbygdssöner som liksom för andra som ansåg sig för gamla att i Sverige kunna läsa till präst. För fattiga svenskar kunde det vara mycket lättare att läsa i Rock Island, eftersom man där kunde få stora delar av studierna bekostade av kyrkan. I gengäld fick man ställa upp i olika sammanhang med predikohjälp och undervisning i svenska på olika ställen på den stora kontinenten, framförallt på ferierna. Dessutom fick man hålla tillgodo med enkla förhållanden som gällde såväl föreläsningar som mathållning.

Troligen gällde samma förutsättningar för Nyvall, och förmodligen började han redan i Sverige att längta efter att bli präst. Det var av olika skäl svårt för honom att bli präst i Sverige, och det verkar som om han lockats av möjligheterna att utbilda sig i Amerika. Förmodligen var han även i brevkontakt med synoden redan före avresan, även om familjen inte känner till det. Kanske hade han redan då tankar på en framtida tjänst inom Svenska kyrkan?

1895 var Johannes Nyvall klar med sin utbildning i Rock Island och var beredd att prästvigas. Inom Augustanasynoden förlägger man prästvigningarna till olika kyrkor inom sitt stora område, för att prästvigningarna skall bli ett intresse för alla kyrkomedlemmar. Nyvall prästvigdes den 9 juni 1895 i Chicago, Illinois, för tjänst inom Augustanasynoden.

Hans allra första tjänst blev som präst i Little Falls i Minnesota, där han var endast en kort tid. Det var en typisk nybyggarförsamling, där människorna levde ganska primitivt och strapatsrikt. Här efterträdde han en annan präst vid namn Carlström, som också så småningom återvände till Sverige. Nästa tjänst blev i en då liten stad, som numera är ganska stor, nämligen St Cloud, nordväst om Minneapolis. Den enkla kyrkan i St Cloud byggdes 1883. I den fick Nyvall tjänstgöra. Prästgården byggdes först 1897, och Nyvall med familj fick en enkel bostad i samhället. En ny kyrka i sten byggdes först 1906, tolv år efter det att Nyvall lämnat St Cloud. Här kom han att stanna ungefär ett år.

Nu gifte han även om sig, eftersom han träffat en svensk kvinna, Amanda Josefina Kjellström, född i Habo 1865. Hon hade utvandrat med sin familj, som vid tiden för giftermålet bodde i Red Wing, Minnesota. Johannes och Amanda Josefina gifte sig den 24 oktober 1895.

Amanda Josefina Kjellström kom att följa Johannes hela vägen till Sverige och Sollerön, och efter Johannes död 1929 flyttade hon till Älvdalsåsen. Där hade makarna tidigare bott, innan han blev kyrkoherde på Sollerön.

Mellan 1896 och 1907 hade Nyvall en resande missionstjänst inom Augustanasynoden. Det var en tjänst som framför allt var inriktad på så kallade kongregationalistförsamlingar, som värvat svenskar. Nu ville synoden återföra dessa till den lutherska fällan. Nyvall reste nu över stora områden i Mellanvästern och besökte många svenska nybyggarområden.

Så småningom ville han slå sig mer till ro igen och det blev Moorhead, den stad där Minnesota State University nu ligger. De sista tjänsterna i USA blev åren 1911-1912 i Brooklyn, New York. Där hade han först en administrativ cheftjänst på North Western Hospital, där han dessutom var hospitalpredikant. Sista tiden i New York var han föreståndare och predikant på det svenska ålderdomshemmet i Brooklyn.

Nu hade Johannes Nyvall tjänstgjort hela sjutton år inom Augustanasynoden i Nordamerika. Nyvall var en energisk man. Under tiden i Amerika var han så ivrig insamlare till välgörande ändamål, att han till betydande del själv fick ihop pengar till byggandet av två kyrkor och ett litet sjukhus. I Amerika var denna uppgift oerhört värdefull, eftersom praktiskt taget allt fick finansieras genom insamlade medel.

Nyvall hade nu förverkligat sina drömmar om att bli luthersk präst men troligen hade han hela tiden också en dröm om att någon gång återvända till Sverige och bli präst inom Svenska kyrkan.

Under tiden i USA utgav Nyvall en av sina predikningar i tryck. Den hölls vid Centraldistriktets missionsmöte i Lake Park, Minnesota, den 4-6 april 1899. På enträgen begäran av deltagarna utgavs den av trycket samma år. Dessutom skrev han 1901 en artikel om den berömde kyrkoledaren inom Augustanasynoden, Olof Olsson, med titeln *Doktor O Olsson* i den hos svenskamerikanerna populära tidskriften *Korsbandet*

Nyvall flyttar till Sverige.

Efter en hel del korrespondens med Svenska kyrkan och Västerås stift fick han Kunglig Maj:ts tillstånd den 19 oktober 1911 att inträda i Svenska kyrkan och Västerås stift. Han fick även rätt att tillgodogöra sig åtta tjänsteår för tiden i Amerika. Trots att han tjänstgjort sjutton år, fick han endast räkna sig åtta år tillgodo vid ansökan till svenska tjänster. Men detta får ändå anses som ett gott resultat, eftersom det för många återvändande Augustanapräster gick betydligt sämre.

1912 återvände Johannes med maka till Sverige, medan de nu vuxna barnen stannade kvar i USA. Första tjänsten i Västerås stift blev som vice pastor i Venjan från den 1 juni 1912. Den 1 maj 1913 blev han tillförordnad kapellpredikant i Tyngsjö.

Den första fasta tjänsten fick han som komminister i Älvdalen, med stationering i Älvdalsåsen. Han tillträdde denna tjänst formellt den 1 maj 1917, men redan från 15 december var han förordnad som adjunkt på tjänsten. I Åsen kom hans tjänstgöring att i många avseenden bli banbrytande.

Johannes Nyvall på Sollerön.

Som tidigare nämnts kom makarna Nyvall till Sollerön 1922, då han tillträdde tjänsten som kyrkoherde den 1 maj. Det blev Nyvalls längsta tid på samma ställe som präst inom Svenska kyrkan. Här kom han också att trivas bra., ett fint pastorat i en traditionsrik bygd. Det passade honom bra, och han var glad och tacksam för sitt fina pastorat.

Och Nyvall blev kvar som kyrkoherde på Sollerön fram till sin död, som skedde på själva juldagen 1929. En bättre dag för att lämna detta livet kan man väl knappast tänka sig. Han förmligen föll på sin post och tjänade sin Herre och Mästare in i det sista. Då hade han under sju år utfört ett troget och fint arbete i sitt pastorat. Det blev inte så många år på Sollerön, jämfört med många andra av herdarna under 1800- och 1900-tal som fått betydligt fler år i den vackra Dalabygden.

Johannes Nyvall var en man med ungdomligt lynne, med mångskiftande intressen och ett livligt predikosätt, något som ofta präglade Augustanasynodens präster.

*Inge Svensson
Prostgården, Munktorp.*

Källförteckning:

Brev med uppgifter från teol. dr. Ingemar Gustafsson (vår främste kännare av den frikyrkliga grenen av familjen Nyvall).

Min egen forskning med arkivmaterial från ELCA:s centrala arkiv i Chicago (ELCA = Evangelical Lutheran Church of America).

Minnesanteckningar i Västerås stifts Julbok 1930.